

MARIÁNSKÉ POUTNÍ MÍSTO SEPEKOV A PRAMENY K ZÁZRAČNÝM UDÁLOSTEM A JEHO HISTORII

Hedvika Kuchařová (Praha)

The Marian Pilgrimage Site of Sepekov and Sources on Miraculous Events and Its History

Abstract: The subject of this paper is an analysis of manuscript and printed sources on the pilgrimage site of Sepekov (Písek district). These comprise texts written between the 1730s and the 1780s. Thematically, these are mostly books of miracles, which were intended to record miraculous events in writing and (in the case of printed sources) to spread awareness of the existence and importance of the pilgrimage site; however, they also contain information on the history of Marian devotion in Sepekov. Most of these works are anonymous; nevertheless, since the books of miracles were mostly written by parish priests, the identification of the likely authors is based on the analysis of the staffing of the church administration in Sepekov by the Strahov Premonstratensians. An interesting aspect is the intermingling of the works of the Premonstratensians and the local layman, teacher and sacristan František Strejček.

Keywords: Baroque piety – folk piety – pilgrimage sites – Marian devotion – books of miracles – Sepekov

První čtyři desetiletí 18. století byla v premonstrátských klášterech Čech a Moravy ve znamení mariánské úcty. Za pomyslný vrchol lze z kultovního hlediska považovat korunovací milostného obrazu na Svatém Kopečku u Olomouce 21. září 1732, z hlediska architektonického realizaci nikdy nedokončené velkolepé přestavby poutního areálu ve Křtinách podle návrhu Jana Blažeje Santiniho-Aichla.¹ Premonstráti tepelské kanonie iniciovali v letech 1736–1738 výstavbu poutního kostela ve Skokách. Historie poutních míst se lišila: zatímco v případě Křtin šlo o nepřerušovanou středověkou tradici, Svatý Kopeček a Skoky byly poměrně „mladé“: počátky prvního jsou spojeny s osobou kupce Jana Andráška a 20. a 30. lety 17. století, počátky druhého dokonce až s druhým desetiletím 18. století. Do tohoto kontextu zapadá také rozvoj mariánského poutního místa spjatého se Strahovským klášteřem – jihočeského Sepekova s kostelem Jména Panny Marie.

Úvodem zmíníme základní data sepekovského kostela: dnes již neexistující kaple Panny Marie byla vybudována nejspíše na přelomu 15. a 16. století, ale podle tradice měla mariánská úcta na tomto místě ještě starší, předhusitský základ. Písemné doklady pocházejí až z 50. let 17. století, kdy byla kaple opravena a 8. září 1658 vysvěcena tábořským děkanem, premonstrátem Dominikem Urticou. V kapli se nacházel deskový oltář s centrálním obrazem Panny Marie

a se sv. Barborou a sv. Maří Magdalenou na postranních deskách. Pravděpodobný vznik oltáře spadá rovněž na konec 15. či začátek 16. století, jeho objednavatelem byl zřejmě někdo z rodu Šternberků, jimž Sepekov v té době patřil. Sílící zájem zbožných obyvatel a poutníků a zázračná vyslyšení prosb na přimluvu Panny Marie v druhé polovině 17. a první třetině 18. století vedly strahovského opata Mariana Hermanna k rozhodnutí kapli zbořit a na jejím místě postavit poutní kostel. Jedním z iniciátorů této myšlenky byl administrátor ekonomie v Milevsku, strahovský premonstrát Klement Šťastný. Základní kámen byl položen v roce 1730, 26. září 1733 byl milostný obraz přenesen z blízkého farního kostela sv. Mikuláše, kde byl po dobu výstavby uložen, a den nato byl nový kostel Jména Panny Marie vysvěcen pražským sufragánním biskupem Janem Rudolfem Sporckem.² V letech 1737–1738 byla vystavěna rezidence (fara) a v letech 1760–1767 ambity s kaplemi. Roku 1773 byly vybudovány schody z návrší od kostela a rezidence dolů do vsi.³

Přestože historii poutního místa, jeho významu a jeho stavebnímu vývoji byla v uplynulých desetiletích věnována pozornost, zůstává stranou rozbor pramenů, které od výstavby nového kostela do konce 18. století vznikly.⁴ Jakkoli jsou autory publikací o Sepekově hojně využívány, jedinou výjimkou v tomto směru představuje rukopisný kancionál

¹ ROYT 1997, MALÝ 2019.

² BŘICHÁČEK – POLÁKOVÁ 2006, s. 65–68. O dokončení a vysvěcení informují *Annales Strahovienses*, signatura DJ III 6, ff. 582r–584r.

³ ŠIKOVÁ 2009, s. 29.

⁴ Kromě výše uvedených prací BŘICHÁČKA a POLÁKOVÉ a bakalářské práce ŠIKOVÉ se jedná o bakalářskou práci Jana MIKEŠE z roku 2004, v souhrnu např. ČERNÝ 2013, s. 222–224.

Písně Mariánské.⁵ Následující příspěvek si klade za cíl představit skupinu rukopisných a tištěných pramenů, které byly napsány v souvislosti se vznikem nového barokního areálu (byť v porovnání se slavnějšími poutními mariánskými kostely skromnějšího), za účelem rozšíření informací o historii poutního místa, především pak zpráv o udělených milostech a zázračných událostech. Hlavní důvod vzniku pramenů byl trojí: kultivace specifické mariánské zbožnosti na konkrétním místě a v konkrétní době, uchování paměti poutního místa odvíjející se především od milostí udělených na přímluvu Bohorodičky věřícím, a zejména v případě tištěných pramenů, rozšíření věhlasu i „návštěvnosti“ lokality i mimo dva hlavní okruhy čtenářů Panny Marie Sepekovské: obyvatele blízkého regionu, a osoby ze vzdálenějších oblastí, které byly nějak svázány se strahovskou kanonií a jí podřízeným milevským převorstvím.

S ohledem na výzkum nabízí Sepekov vcelku zřetelně časově ohraničenou pramennou základnu. Odraz slávy poutního místa v pramenech končí v roce 1782, jak dále uvidíme, pravděpodobně smrtí tehdejšího duchovního správce Ludolfa Schönfusse. Pozornost byla v pramenech věnována ještě padesátiletému jubileu v roce 1783. Výnosem z 21. října 1786 vznikla v Sepekově lokálie milevské farnosti a písemná fixace projevů mariánské zbožnosti spojené se zázračnými událostmi se z pramenů na dlouhou dobu vytrácí.⁶ Máme tedy co do činění s poměrně malou skupinou rukopisů a tisků, jejichž rozbor umožňuje pochopit jejich vzájemné vztahy, poslání i vzájemné ovlivňování, a zamýšlet se nad autorstvím anonymních děl. Následující odstavce se tedy nepokoušejí o analýzu konstituování fyzického i mentálního prostoru barokního mariánské kultu, to je až další krok. Ve středu našeho zájmu bude průzkum pramenů, jejich vzájemných vztahů a úvahy o případných autorech.⁷

Nejstarším tiskem věnovaným poutnímu místu s nově vybudovaným kostelem byla anonymní *Diva Sepekoviensis sive de origine, antiquitate, gratiis ac beneficiis ... gratiarum caelestium munificentissimae Dispensatricis Mariae*, vydaná v Praze v arcibiskupské tiskárně v roce 1746 v osmerkovém formátu. Spis obsahuje dedikaci Panně Marii Sepekovské, předmluvu ke čtenáři a dále je rozdělen na jednotlivá „zrcadla“ (*speculi*), popisující milosti, které byly věřícím putujícím

do Sepekova na přímluvu Panny Marie uděleny. Zrcadel je celkem padesát, předesláno je jim jedno nečíslované, které se věnuje historii poutního místa. Za nimi následuje dovětek autora a *Testamentum spirituale Mariophili Sepekoviensis*, rozjímání o Panně Marii s dvěma mariánskými hymny. Většina milostí odkazuje na nedávnou dobu, 30. léta nebo první polovinu 40. let 18. století. Jako frontispis byla použita mědirytová *vera effigies* milostného obrazu.

Gottfried Jan Dlabáč označil ve svých životopisech strahovských premonstrátů⁸ jako autora spisu Zikmunda Jana Hüttela (1712–1767), toto tvrzení převzala i autorka tohoto textu do biografického hesla.⁹ Zpochybňovat jej nemusí ani skutečnost, že Dlabáč vstoupil do Strahovského kláštera v roce 1778, tedy jedenáct let po Hüttelově smrti. Jistě měl dostatek příležitostí hovořit s pamětníky. Určité indicie však směřují k tomu, že bude přece jenom nutné Hüttelovo autorství ověřit. Hüttel vstoupil do kláštera na konci roku 1733, řeholní slibů složil 25. března 1735, jeho noviciát tedy nepřekročil obvyklou délku. V roce 1736 je uveden ve funkci vrátného (*portarius*) na Strahově,¹⁰ v letech 1737–1738 se v klášteře věnoval studiu, které vedli Ludvík Titler a po něm Adam Walker, zároveň je uveden jako pomocník vestiaria.¹¹ V listopadu 1738 byl poslán ke studiu teologie do pražské premonstrátské koleje Norbertinum.¹² Krátce po začátku druhého ročníku, 20. prosince 1739, přijal jáhenské svěcení.¹³ V akademickém roce 1740–1741 byl v závěrečném, třetím ročníku studia, nemáme však doklad o tom, že by se účastnil jako defendent slavnostní disputace. Ve válečném roce 1742 a v roce následujícím se nacházel na Strahově jako refectorarius.¹⁴ Podle záznamu v katalogu Strahovské knihovny oslavil korunovaci Marie Terezie českou královnou skladbou *Der durch den Strahl des heiteren Cronen-Goldes ob dem Haupte des Czechischen Löwens Abwelckende Myrthen-Krantz* vydanou v Praze u Jiřího Labouna.¹⁵ Dne 13. října 1743 byl vysvěcen na kněze, primici oslavil v rodném Děčíně 27. října.¹⁶ Jako novokněz byl na Strahově ustanoven sukcetorem a druhým bibliotekářem. V roce 1746 působil jako sukcetor a sváteční kazatel.¹⁷ Později (1748) postoupil do funkce kantora a zůstal svátečním kazatelem pro německá kázání.¹⁸ Na začátku roku 1750 už nebyl kantorem, ale byl ustanoven jako kaplan v kostele sv. Rocha

⁵ FAROVÁ 2015.

⁶ KUCHAROVÁ 2010. Farní kroniku pod názvem *Liber memorabilium localis ecclesiae B. V. Mariae Sepekoviensis* začal psát v roce 1786 Tomáš Kašpar Vykysalý (na titulním listu pod iniciálami T. C. W.), tehdejší kaplan v Sepekově. Na počátku popisuje historii poutního místa, výstavbu nového kostela a padesátileté výročí v roce 1783. Na přelomu 18. a 19. století jsou záznamy stručnější a dotýkají se především střídání duchovních správců, hmotných poměrů kostela, vizitací, významnějších událostí na Strahově či koaličních válek. V současnosti je uložena na děkanském úřadu v Milevsku.

⁷ V této stati necháváme stranou zajímavou tzv. Kroniku Mikuláše Koláře ze Sepekova, uloženou na sepekovské faře, dnes jako deponát ve Strahovské knihovně. Její obsah se přece jenom pramenům analyzovaným v tomto článku poněkud vymyká. Kroniku zmiňuje ŠIKOVÁ 2009, s. 9.

⁸ DLABAČ. *Kurzgefasste Biographien*, SK, signatura DH VI 45, s. 256–259.

⁹ KUCHAROVÁ 2018.

¹⁰ *Annales Strahovienses*, SK, signatura DJ III 6, fol. 613v a fol. 624v.

¹¹ Tamtéž, f. 624v a 635v. KUCHAROVÁ 2011, s. 48–49.

¹² *Annales Seminarii S. Norberti Pragae*, SK, signatura DJ IV 2, s. 73 a 74.

¹³ Tamtéž, s. 94.

¹⁴ *Annales Strahovienses*, SK, signatura DJ III 7, ff. 73v a 110r.

¹⁵ SK, signatura DJ II 8bis/6. Šifra autora S.H.P.S. by znamenala „Sigismundus Hüttel Professus Sionese“.

¹⁶ *Annales Strahovienses*, SK, signatura DJ III 7, fol. 111r.

¹⁷ V letech 1745–1779 nebyly klášterní analýzy vedeny, ke zpětnému doplnění došlo až na počátku 60. let 19. století Erwinem Weyrauchem, *Annales Strahovienses ab anno 1744 usque ad annum 1779*, NA, fond Řád premonstrátů Strahov, kniha č. 225, fol. 12r.

¹⁸ Tamtéž, fol. 20r.

na Strahovském nádvoří, který tehdy sloužil jako farní.¹⁹ Dne 26. května téhož roku byl poslán jako kazatel do koleje Norbertinum.²⁰ Zde kázal více než osm let, až do 11. září 1758, kdy se s tehdejšími rektorem koleje Adamem Walkerem vydal na Strahov, aby zde zůstal „*pro recollectione spiritus*“.²¹ Přípravné materiály k análům jsou výmluvnější: kvůli „těžkému podvodu“ (*falsum grave*) se v klášteře podrobil trestu a osmidenním duchovním cvičením, na sv. Václava se mohl vrátit zpět do koleje a měl se plně podřídit rektorovi, nicméně už 7. října se musel odebrat na Strahov, protože vyšel najevo jiný podvod.²² V následujících letech je v klášteře bez funkce, pouze jako „*poenitens*“, v říjnu 1764 odešel do Milevska, kde 31. března 1767 zemřel.²³ Analista jej hodnotí jako muže mírného chování a laskavého projevu, který byl kdysi podezřelý (*suspectus*) z podvodu.

Během svého života Hüttel zveřejnil tiskem několik svých kázání: *Praemonstratus lucis aeternae candor* proslovené u příležitosti slavnosti Neposkvrněného početí Panny Marie v roce 1746 v kostele irských františkánů v Praze, *Fortis in bello Jesus nave* na třetí neděli postní (9. března) 1749 u sv. Jiljí u dominikánů, nepomucenské kázání *Oraculum Spiritus sancti in duplici spiritu* pronesené v kostele na Skalce v roce 1750, další nepomucenské kázání s názvem *Lob-Rede unter dem Titul: der in dem grossen Thier-Kreyss des Böhmischen Horizonts ...*, proslovené u vídeňských bosých augustiniánů v roce 1754, a konečně *Solis Justitiae paelion*, kázání ke cti sv. Patrika z roku 1755, jež zaznělo opět u irských františkánů v Praze. Ve Strahovské knihovně se nachází ještě rukopisná sbírka jeho kázání *Lob-Ehr- und Sitten Reden über alle Festtage des ganzen christlichen Jahrs*.²⁴ Kazatelstvím se Hüttel zabýval také teoreticky, svědčí o tom tři rukopisné verze spisu *Wahre Abbildung eines vollkommenen Predigers*.²⁵ V pozdějších letech zveřejnil jenom oslavnou skladbu ke zvolení Františka Michaela Dallera strahovským opatem v roce 1764 *Paeon festivum*; ostatně v pozadí jeho odchodu do Milevska mohla být změna v opatském úřadu. Je ovšem otázkou, jestli pro něj toto řešení představovalo vítané ulehčení, nebo spíš pokračování trestu.

Proti Hüttelovu autorství spisu *Diva Sepekoviensis* nejsilněji mluví skutečnost, že kromě dvou a půl roku v závěru života neměl s Milevskem a blízkým poutním místem nic společného. Pojednání o milostném obraze bylo cenzurou povoleno k tisku 2. března 1746, nejmladší zaznamenaná milost je z roku 1745, Hüttel by tedy musel knihu sepsovat v době, kdy jeho prvořadým úkolem byla součinnost při vedení strahovského chóru (sukcentor), případně další funkce, které zohledňovaly jeho kazatelské nadání. Při dalších úvahách o autorství se však musíme blíže podívat

na premonstráty spjaté ve 40. letech 18. století přímo s poutním místem.

Prvním kaplanem byl v Sepekově ustanoven Gilbert Burian, od roku 1739 zde vždy působili dva kněží: *praeses Marianus a capellanus Marianus*. Prvním praesidem se stal Řehoř Christen, který však již v prosinci 1741 v Sepekově zemřel. O tom, že jeho úřad nebyl považován za náročný, svědčí zmínka v klášterních análech, že od roku 1728 trpěl různými těžkými nemocemi.²⁶ Klášterní život na Strahově byl ale rozvrácen obsazením Prahy bavorsko-francouzským vojskem, které trvalo od 26. listopadu 1741 do začátku roku 1743, a anály se o ustanovení Christenova nástupce nezmiňují. Sepekovská farní kronika uvádí v této funkci Františka Olbrichta, který v Sepekově zemřel na sklonku roku 1742.²⁷ Teprve v květnu 1743 byl do Sepekova jako v pořadí třetí *praeses* poslán Roch Bittner. Po deseti letech služby na poutním místě odešel na odpočinek na Hradištko u Štěchovic, kde 7. dubna 1758 jako senior kanonie ve věku 75 let, na tehdejší dobu úctyhodném, zemřel.²⁸ Také jeho jmenování *praesidem* lze považovat za poklidný závěr kariéry: začínal jako kazatel na Strahově, později byl poslán jako kaplan do Doksan, stal se farářem na doksanské inkorporované faře v Libotenicích, a pak se přesunul jako administrátor ekonomie do Zduchovic, klášterního statku ve středním Povltaví, tedy nepřilíši daleko od Milevska. Gilbert Burian opustil Sepekov již v roce 1749, krátce působil jako farář v Úhonicích a pak až do své smrti (1767) v Radonicích.²⁹ Oba muži měli dost času a jistě i zájem věnovat se upevňování a rozvíjení mariánského kultu.

Jako dalším logickým krokem pro zpřesnění autorství se jeví pátrání po případné rukopisné verzi *Diva Sepekoviensis* nebo jiné předloze. Ve Strahovské knihovně se nachází rukopis nazvaný *Nova candidae generationis Sioneae gloria, Sacratissima Sion filia, liberalissima Gratiarum Dispensatrix Maria Sepekoviensis*, chronogramem na titulní straně datovaný do roku 1742. Obsahuje padesát listů foliového formátu, svázaných v poloplátěné vazbě patrně z počátku 20. století, vlastní text končí na foliu 37v. Začíná předmluvou „*ad devotos Mariae Sepekoviensis cultores*“, první část je věnována stáří a historii milostného obrazu, druhá část novější historii poutního místa, především výstavbě nového kostela na počátku 30. let, a milostem uděleným na přimluvu Panny Marie do roku 1730 (v počtu devět). Podstatnou, třetí část rukopisu, tvoří *Syllabus gratiarum* od roku 1733 do roku 1741. Popis jednotlivých zázračných událostí zabírá prostor od několika stran do několika řádek, celkově je zachyceno 72 milostí, poslední datovaná (v pořadí šedesátá devátá) je z října 1741. Text se ale od *Diva Sepekoviensis*

¹⁹ Tamtéž, fol. 28r.

²⁰ *Annales Seminarii S. Norberti Pragae*, SK, signatura DJ IV 2, s. 488.

²¹ Tamtéž, s. 514.

²² *Materialia ad Annales Strahovienses*, SK, signatura DJ III 9b, fol. 162r.

²³ *Annales Strahovienses ab anno 1744 usque ad annum 1779*, NA, Řád premonstrátů Strahov, kniha č. 225, fol. 96v a ff. 118v–119r.

²⁴ SK, signatura DC II 11.

²⁵ SK, signatura DA IV 43, DD V 3 a DC II 11.

²⁶ *Annales Strahovienses*, SK, signatura DJ III 7, fol. 56v.

²⁷ *Liber memorabilium*, s. 10.

²⁸ KOBLASA, s. 79.

²⁹ KOBLASA, s. 96.

liší, nicméně rukopis mohl sloužit jako předloha. Pokud jde o autorství, nachází se na titulním listu poněkud nejasná formulace „*pietate ac munificentia unius Illustrissimi ac Excellentissimi ab Oriente Mariophili glorificata*“.³⁰ Je však pravděpodobné, že oslavením je spíše než autorství spisu míněna podpora poutního místa.

O něco výmluvnější je předmluva k mariánským ctitelům. O možné přípravě k vydání tiskem svědčí formulace, že historie milostného a prastarého obrazu Panny Marie v Sepekově byla mariánskými ctiteli dychtivě vyžadována a očekávána. Historii však nepřinesl mír, nýbrž meč. „*Niči srdce však nemusí být znepokojeno, pokud zahrnuto tolika milostmi udělenými Pannou Marií Sepekovskou bude chtít zvědět, kdo je tato divotvůrkyně?*“³¹ Narážka na meč se pochopitelně může vztahovat k probíhající válce o dědictví rakouské, zároveň však může mířit na nejmenovaného šlechtice z Východu (míněno snad z Uher), uvedeného na titulním listu. Ostatně přímo on je osloven v závěru předmluvy. Celé shromáždění ze Sionu věnuje tomuto mecenáši *Novam candidae generatione Sionae gloriam* (tím spíše jemu, neboť jeho velkomyslností je Ona – Panna Maria – oslavena). Toto shromáždění bude na mecenáše u oltáře Matky milostí s důvěrou pamatovat, aby on, jehož vlastní ctnost je v knize zaznamenána, byl kvůli své příkladné mariánské zbožnosti navěky zapsán v knize života.

Druhá verze *Nova candidae generationis Sionae gloria*, psaná s velkou pravděpodobností touž rukou jako první verze, se nacházela na sepekovské faře. Rukopis vznikl o rok později než strahovský exemplář, chronogram se odvolává na vítězství Marie Terezie, na titulním listu je zmíněna její korunovace. Chybí poslední dedikační odstavec v předmluvě, počet milostí v *Syllabu gratiarum* je rozšířen na sto o události z roku 1742 a 1743, oproti strahovskému exempláři následuje rozsáhlý závěr s oslovením mecenáše, *Methodus fructuose, ac devote Marianam devotionem instituendi* s devíti meditacemi, několik dalších modliteb, a dva hymny, použité v *Diva Sepekoviensis*. Až potud je rukopis čistopisem. Následuje šestnáct folií konceptu latinských mariánských textů v podobě dopisů adresovaných Panně Marii, koncept končí dopisem číslo devět.

Jako pracovní hypotézu tedy můžeme přijmout, že před vydáním *Diva Sepekoviensis* existovala odlišná verze dějin poutního místa a popisu zázračných událostí, která patrně měla být rozšířena tiskem. Kratší verze vznikla v roce 1742, delší verze o rok později, vydání měl podpořit neznámý šlechtic. Kdo jím mohl být? Stopa by mohla vést k Imrichovi Děžimu, který věnoval kostelu lavice jako poděkování za záchranu života ve srážce s Prusy v roce 1744. Ctitel Panny Marie Sepekovské však mohl být před touto událostí.³²

První rozsáhlejší český tisk věnující se dějinám poutního místa v Sepekově pochází až z roku 1769, i když můžeme předpokládat, že mezi obyvateli regionu by knížka v češtině jistě našla uplatnění.³³ Ve Strahovské knihovně se však na signatuře DB II 8 nachází rukopis s názvem *Nejsvětější Panna Matka Boží Maria milostivá v darích Paní a Královna Sepekovská*. Rukopis je svázan do běžné lepenkové vazby potažené šedým papírem asi z počátku 20. století. Podle starší signatury na štítku nalepeném na první straně byl původně součástí většího fasciklu („G ad N 20 MSS. fasc. 20 v“). Skládá se ze 111 listů o rozměru folia, jedná se o čistopis provedený rukou 18. století, text na jednotlivých stranách je úhledně zasazen do zrcadla ohraničeného tužkou. Podtitul nese název *Zrcadlo Mariánské aneb skrovné vysvětlení začátku, starožitnosti, milostí a dobrodiní od věkův a časův zvelebené nejdobrotivější milostí nebeských rozdatelkyně vysoce důstojné Matky Panny Marie jenž s mnohým užitkem nábožně se ctí na pahrbku Sepekovským v Čechách* a pokračuje v českém jazyku z též *Mariánské Sepekovské rezidentů na světlo vydané*.

Při bližším pohledu je jasné, že se jedná o českou verzi latinské *Diva Sepekoviensis*. Obě jazykové verze si jsou značně blízké, informační hodnota obsahu je prakticky totožná. V záhlaví každého zrcadla se nachází doslovně přeložená devíza (např. u čtvrtého zrcadla *Claudorum basis firma* jako *Chromých podpora silná*; u třicátého druhého zrcadla *Iris Divinae Propitiationis* jako *Duha Božského smilování* apod.). Vypsání milostí je stručnější o čtené citace z církevních i antických autorů, místo nich je v závěru každé milosti veršovaný text zpravidla o pěti slokách. Přestože není účelem tohoto textu provádět detailní překladatelskou analýzu obou verzí, lze po provedení určitých pracovních sond konstatovat, že se jedná spíše o text stojící na hranici mezi překladem a převodem než o typicky barokní adaptaci s rozsáhlými textovými úpravami.³⁴

Pokud jsme projevili pochybnosti o Hüttelově autorství latinské jazykové verze, existence českého textu věc ještě znejasňuje. Jeho autorem pochopitelně nemusel být Hüttel, překlad mohl pořídit někdo, kdo znal latinský text. Nejasný je i vztah vzniku obou jazykových verzí. Ačkoli se s určitou pravděpodobností lze přiklonit k názoru, že primární byla latinská verze, která cílila na širší okruh vzdělaného a z hlediska podpory poutního místa významnějšího publika, přímý doklad zatím nebyl nalezen. Přijmeme-li tuto hypotézu, další otázka zní, zda obě verze vznikaly víceméně současně, nebo zda česká varianta byla sepsána až s odstupem. Proti víceletému odstupu mluví především skutečnost, že překladatel nerozšířil text o další vyslyšení a zázračné události, které se staly po vydání latinského tisku v roce 1746, aby tak pro poutníky aktualizoval důkazy o stále trvajícím přízní

³⁰ SK, signatura DG I 7.

³¹ „*Jam tandem gratiosae et peretustae Imaginis Dei Genitricis Virginis Mariae Sepekoviensis adest historia, quam tot avidis ac frequentibus desiderii quaesistis pii Mariae cultores. Historiam hanc adeo avide ac frequenter expectatam pax non, sed gladius vobis attulit ... Numquid corda vestra inquietabatur, dum a liberalissima gratiarum Dispensatrice Maria Sepekoviensi tot gratiis respersa, scire cupiebant, quae est Ista?*“

³² ČERMÁK 1883, s. 31.

³³ *Krátka Správa O starožitém a od Milosti Sľawném Obrazu Blahoslawené Rodičky Božj Marye Panny Která W Sepekowách nedaleko Města Mylywského, W nově Wystaweným Chrámu Páně, Swatého Weyhradního Ržádu Praemonstratskýho Nábožně se ctj: K Duchownjmu Poiěssenj wssechném gegjm Ctjtelům na Swětl'o wydaná*. Wytisštěná w Praze: v Frant. August. Höchenbergra, 1769. Knihopis K17385, SK, signatura FD IV 4/a.

³⁴ Tato charakteristika je převzata od BOČKOVÉ 2015, s. 142.

milostného obrazu. Příliš nepomůže ani formulace „z též *Mariánské Sepekovské rezidentů na světlo vydané*“ – pokud tím chtěl autor překladu naznačit místo své služby, a česká jazyková verze vznikla víceméně souběžně s latinskou nebo krátce po ní, dostáváme se opět k Rochu Bittnerovi, případně ke kaplanovi Gilbertu Burianovi.

V první řadě bylo pochopitelně ověřeno, zda *Zrcadlo Mariánské* vyšlo tiskem, výsledek pátrání v databázi Knihopisu však byl negativní. Kvůli ne zcela zanedbatelnému rozsahu textu je méně pravděpodobné, že by se nedochoval žádný exemplář. Formulace „na světlo vydané“ poukazuje spíše na rukopis připravený k tisku, kam by tiskař už jenom připojil impresum. Proč tedy nebyl vytištěn? Bez dalších indicií se jako nejpravděpodobnější vysvětlení nabízí finanční úvaha a otřesená ekonomická situace nejen sepekovské farnosti či Strahovského kláštera, ale i celku obyvatelstva během válek o dědictví rakouské. Alespoň pro část recipientů latinského textu, především z elitních šlechtických či intelektuálních vrstev, znamenal výdaj za drobnou knihu jenom malou částku, svazky také mohly být využívány jako dar, který zároveň upozorňoval na rozvíjející se poutní místo. Potenciální čtenáři českého textu, pocházející s největší pravděpodobností z měšťanského nebo zámožnějšího vesnického prostředí (lze uvažovat přednostně o ženách, které postrádaly jazykové kompetence k porozumění latině), by pravděpodobně váhali, zda utratit peníze za knihu, a „spokojovali se“ s mědirytovou reprodukcí milostného obrazu (*vera effigies*), která zastupovala objekt úcty při zbožném jednání a praktikách.³⁵ Mědirytovým zachycením sepekovského milostného obrazu jsou ostatně vybaveny i exempláře latinské verze *Diva Sepekoviensis*.

Dříve než zmíněná *Krátká správa* byla na dvou osmerkových dvoulistech vytištěna v arcibiskupské tiskárně v Praze u Františka Karla Hladkého píseň pod názvem *Krátký veytah kroniky Neysvětějšy Rodičky Boží Panny Marye Sepekovské*.³⁶ Knihopis datuje drobný tisk podle Hladkého působení do let 1746–1758. V šedesáti nečíslovaných slokách, zpívaných na melodii „z nebe posel vychází“, byl čtenář seznámen s historií milostného obrazu, poutního místa a jeho staveb, a s dosavadními udělenými milostmi. V jedné ze závěrečných slok je ujištěn „milostí padesáte máme znamenáných, od consistoře pražské důkladně stvrzených“, což by potvrzovalo, že sešitek byl vytištěn nedlouho po roce 1746 v souvislosti s latinskou knihou, zaznamenávající též padesát milostí. Jako zdroj titulní list uvádí „z kroniky latinské od veleslavné consistoře pražské vybraný“. Byla tedy kronikou míněna *Diva Sepekoviensis*?

Anonymní český tisk z roku 1769 s názvem *Krátká Správa* má sice větší rozsah, 135 stran, ale ze *Zrcadla mariánského* vychází jenom volně, zejména proto, že bylo třeba zaznamenat milosti, které byly na přímluvu Panny Marie prosebníkům a poutníkům uděleny v padesátých a šedesátých letech, a seznámit s nimi čtenáře. Rukopis byl dokončen

v roce 1768 („do nynějšího 1768“ na s. 23), kniha obsahuje předmluvu, stručné dějiny poutního místa a od s. 23 vypsání milostí, rozdělených do skupin navrácení zraku, uzdravení z nemoci, napravení hříšníků, a vysvobození z nebezpečí (ve dvou skupinách, kdy se Panna Marie projevuje jako potěšení zarmoucených a pomocnice křesťanů). Celkem je zaznamenáno 81 milostí, úplně chybí veršované části.

Ještě se však vraťme k rukopisům, souvisejícím s poutním místem. Značnou důležitost má soubor několika značně odlišných textů, nesoucí signaturu DA II 41.³⁷ Rukopis rozměru kvartu v deskách potažených zeleným papírem zdobeným rostlinnými motivy, s hřbetem a rohy zpevněnými světlo usní a s dvěma páry tkanic na zavázání nese na předním přičesťi jméno „Mattieg Kollarz (?)“ (slovo předcházející jménu je kvůli poškození papíru nečitelné), na předsádce je pak rukou druhé půlky 19. století vepsáno „*E Bibliotheca Sepekoviensis*“. Kdy se dostal do Strahovské knihovny, nelze stanovit, rozhodně však byl nejpozději na počátku 20. století zapsán do jejího katalogu. Na ff. 1r–6v se nachází text *Notata quoad B. V. Mariam in Capella Sepekoviensi noviter aedificata et consecrata anno 1734 conscripta*. Jedná se o latinské záznamy prokázaných milostí; od fol. 4v jsou milosti zaznamenány česky (zázračné události na přímluvu Panny Marie Sepekovské z let 1735–1738), dvě poslední události jsou opět latinsky. Na fol. 14r začíná rukopis nám již známého *Zrcadla Mariánského*, dovedený ale jenom k třicátému sedmému zrcadlu (fol. 122v). Na fol. 128 se nachází „*Acceptum ab anno 1735 pro B. V. Sepekoviensi*“, soupis peněžních darů duchovních (převážně strahovských premonstrátů) i světských osob. Na fol. 131r začíná *Indulgentiae petitio, qua Mariophili petunt sibi indulgeri, ut loco Sanctissimae Dei Genitricis responsorias queant scribere literas*. Žánr „dopisů“ Panny Marie končí druhou epištolou na fol. 134v. Na následujícím foliu je krátký latinský záznam o uzdravení Vavřince Petříčka na přímluvu Panny Marie v roce 1751 a o jeho pouti do Sepekova. Na foliích 141v–159v následuje české *Exercitium rhetoricum seu discursus oratorius Boemicus in festum Beatissimae Matris dolorosae*, na ff. 160r–160v další *Exercitium rhetoricum de sancto Josepho*, dále latinská mariánská rozjímání (ff. 162r–178v) a nakonec český text *Outřpné rozmyšlování o přehořkém umučení a smrti pána našeho Ježíše Krista* (ff. 179r–226v).

Svazek je psán nejméně dvěma rukama, tentokrát však nechybí autorské určení alespoň jedné části. Na fol. 4r se totiž nachází zápis vztahující se k roku 1734: „*In Nativitate B. V. mihi P. Clementi una foemina confessa quod ad invocationem B. V. Sepekoviensi febrem ammisserit et altera hydropem*“ a na fol. 5v k roku 1736: „*Die 22 Septembris 1736 Civis Bechinensis cum sua uxore fuerat apud me P. Clementem Stiastny in Capella Sepekoviensi confessus ...*“ Jednalo se o Klementa Šťastného (1673–1753), který zemřel v Milevsku jako senior kanonie. Strávil zde podstatnou část svého řeholního života, od června roku 1711 tu působil jako

³⁵ MALÝ 2019, s. 174–175.

³⁶ *Krátký Weytah Kroniky Neysvětějšy Rodičky Boží Panny Marye Sepekovské*. W Praze: w Králowým Dwore v Frantisska Karla Hladkého, [1746–1758]. Knihopis K16840, SK, signatura FK IV 5/7.

³⁷ *Zrcadlo Mariánské a další texty*, SK, signatura DA II 41, digitalizát dostupný z: https://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-KKPS_DA_II_41_0UPYLMF-cs [cit. 20. 10. 2022].

správce ekonomie a, jak už bylo uvedeno, byl jedním z iniciátorů výstavby nového kostela.³⁸ K vybudování poutního místa tedy musel mít velmi blízko. Podle rukopisu lze usuzovat, že zapsal „*Notata*“ a „*Acceptum*“. Jako velmi pravděpodobně se jeví, že svazek byl od počátku zamýšlen jako „poznámková kniha“ pro provoz na poutním místě, kterou, snad do ustanovení Řehoře Christena ve funkci *praeses Marianus* v roce 1739, vedl Klement Šťastný. V blíže neurčené době bylo do svazku doplněno *Zrcadlo Mariánské*, není ovšem jasné, jestli zaznamenaný a neúplný text je předchůdcem čisťopisu ze signatury DB II 8, nebo jestli je vztah mezi oběma texty opačný, nebo měly nějakou třetí předlohu.³⁹

K lepšímu pochopení funkce uvedených tištěných i rukopisných textů bude vhodné zmínit několik dalších rukopisů, které se nacházely na sepekovské fáře a dnes jsou jako depozit umístěny ve Strahovské knihovně. Na prvním místě to je foliový rukopis s názvem *Liber notatorum, concernens ipsum cultum, ac honorem Sanctissimae Dei Genitricis Virginis Mariae in gratioso monte Sepekow*. Zaznamenané milosti se vymezují vzhledem k *Diva Sepekoviensis*, protože na úvodní straně anonymní zapisovatel uvádí, že se jedná o zázračné události, „*keré se nedostaly do latinské historie, neboť nám byly oznámeny později, a opět se rozrůstaly o nové a nové. A také několik milostí, které předcházely vydání latinské historie a jiné, následující edici ... v tom jazyce, v němž se k nám dostala zpráva, ze které jsme zhotovili zápis*“.⁴⁰ První tři milosti jsou z roku 1741, následuje devět milostí z roku 1744, a pět milostí z roku 1745. První obdržaná milost z roku 1746 je z května, tedy už po vydání knihy. Je evidentní, že neznámý pisatel začal s knihou zázračných událostí nejdříve v tomto roce, ale zdá se, že počátek, až do roku 1750 včetně, byl opsán per extensum z nějakého jiného zdroje či poznámek (jediná milost z roku 1751 je doplněna dodatečně zcela odlišným rukopisem). Počty komunikantů na ff. 154r–155v, které jsou evidované od roku 1750 do roku 1785, jsou pro léta 1733–1749 pouze souhrnné. Změny rukopisu pak přináší rok 1753, červenec 1759, rok 1761, listopad 1763. Posledně uvedená ruka zapisovala až do června 1768. Další dva roky není zaznamenána ani jedna milost, následují tři zápisy z roku 1770 a opět jinou rukou pokračují záznamy z let 1772–1782. Poté se ke knize zázraků vrátil až Gotthard Holubář v roce 1854 a dalším záznamem v roce 1863.

Dříve než se budeme zabývat možnými autory zápisů z 18. století, musíme konstatovat, že kniha později sloužila různým účelům. Bezprostředně na Holubářův záznam z roku

1863 navázal neznámý autor v 19. století krátkými latinskými životy strahovských premonstrátů od personální obnovy kanonie v době opata Jana Lohela na sklonku 16. století až po počátek 60. let 17. století (ff. 39r–52r). Následuje jednostránkový Holubářův text o marném pátrání po votivních obrazech ze Sepekova (fol. 53r), a na ff. 59–105 katalog nevelké farní, snad sepekovské knihovny z konce 18. nebo začátku 19. století.⁴¹ Za již zmíněnými počty komunikantů je popis oslav jubilea v roce 1783 (ff. 156r–157r) a začátek tabulky pro slavené mše a počty komunikantů od roku 1786, kdy se stal kostel lokálií; zůstalo však pouze u jediného vnočení a tabulka nebyla nikdy vyplněna.

Pokud vyjdeme z předpokladu, že zázraky do *Liber notatorum* byly do roku 1750 zapsány naráz, pak prvním pisatelem byl nejspíše Roch Bittner. Za normativní dokument zaznamenávající milosti do roku 1746 byla považována edice „*historiae latinae*“, kterou můžeme ztotožnit s knížkou *Diva Sepekoviensis*. V dubnu roku 1753 přišel na Bittnerovo místo představeného sepekovské rezidence Chrysostomus Neruda (1705–1763).⁴² Neruda zůstal v Sepekově téměř přesně osm let, v dubnu 1761 odešel na strahovský statek Zduchovice bez určité funkce, „*pro commensali*“, což by nasvědčovalo tomu, že jeho zdraví mohlo být natolik chatrné, že nemohl vykonávat žádnou náročnější činnost. Jeho nástupcem se stal Theofil Berger (1703–1773), zároveň došlo i k vystřídání kaplana – na místo Floriana Weissmanna byl povolán Karel Chládek.⁴³ V roce 1766 odešel Berger na odpočinek do Milevska a byl vystřídán Tadeášem Columbanim (1728–1799), který je jako *praeses Marianus* uveden v seznamu řeholníků pro rok 1767.⁴⁴ Columbani přerušil řadu sepekovských duchovních správců, kteří poutní místo spravovali v závěru činného života, v důsledku to ovšem znamenalo, že už v červnu 1770 byl poslán tam, kde ho bylo třeba více, totiž jako kaplan do Jihlavy.⁴⁵ Vystřídal ho jeho jmenovec Dismas Columbani (1708–1778), jenž byl zřejmě přes svůj (na tehdejší dobu) pokročilý věk značně disponibilní, protože už v červenci 1771 odešel do Prahy, aby v úřadu rektora koleje Norbertinum nahradil zemřelého Adama Walkera.⁴⁶ Do Sepekova se dostal Florian Weissmann (1720–1781), který zde před deseti roky působil jako kaplan.⁴⁷ Následujícího roku je však uveden jako farář v Úhonicích, nejprve vicepraesidem a od roku 1773 praesidem se stal Kajetán Paul (1730–1798), ovšem zase jenom po krátkou dobu, do 1774. Teprve s jeho nástupcem Ludolfem Schönfussem (1708–1782) se do sepekovské

³⁸ *Annales Strahovienses*, SK, signatura DJ III 5, fol. 453r.

³⁹ K části *Acceptum* zbývá od 37. milosti pouhých 10 listů, kam by se další 13 milostí a závěrečné texty nevešly. Pisatel možná v okamžiku, kdy si uvědomil, že místo špatně rozvrhl, psaní ukončil.

⁴⁰ „*Annotatio gratiarum Marianarum ... quae ad editionem Historiae latinae, ideo non venerunt: quia serius nobis innotuerunt et his denuo novae et novae accreverunt. Atque adeo sunt gratiae nonnullae editionem Historiae latinae antecedentes, et edita ea aliae noviter succedentes ... idiomate, quo eae, ex quibus easdem desumpsimus copiae, ad nos devenere*“. *Liber notatorum*, SK, bez signatury, fol. 2r.

⁴¹ V katalogu však není zaznamenán rukopis *Fasciculus epistolarum* (viz dále), na jehož titulním listu je výslovně napsáno „*Bibliothecae Sepekoviensis Catalogo inscriptus*“.

⁴² *Materialia ad Annales Strahovienses*, SK, signatura DJ III 9b, fol. 112r.

⁴³ Tamtéž, fol. 164r.

⁴⁴ *Notae et litterae*, SK, signatura DU II 25, fol. 61v.

⁴⁵ „*Non sine indignatione huic faventium*“, uvádí analista (DU II 25, fol. 121r). Rozhořčení mohlo způsobit jak určité „ponížení“ (místo mladšího kaplana a katechety mohlo být vnímáno po zastávaném úřadě v Sepekově jako „kariéerně nižší“), tak odchod činorodého muže.

⁴⁶ KÚCHAŘOVÁ 2018, s. 183–184.

⁴⁷ *Notae et litterae*, SK, signatura DU II 25, fol. 145v.

rezidence vrátila stabilita – Schönfuss zde jako praeses působil až do své smrti v dubnu 1782.⁴⁸

Tato chronologie příliš nekoresponduje se změnami rukou v *Liber notatorum*. Je však třeba vzít v úvahu, že záznamy vznikaly s odstupem, rychle se střídající duchovní správci se k jejich zanesení nemuseli dostat, a ne všichni premonstráti byli stejně pečliví ve vedení této agendy. Ruku záznamů z roku 1770 je možné ztotožnit s rukopisem Dismase Columbaniho, který se dochoval v análech Norbertina v období jeho rektorského úřadu. Zápisy z let 1772–1782 by mohly patřit Ludolfu Schönfussovi; poslední zápis není opatřen denním datem, takže se zaznamenaná událost mohla stát v prvním čtvrtletí roku, naopak doplnil dva roky před svým nástupem do úřadu. Podobným způsobem mohl období od listopadu 1763 doplnit Tadeáš Columbani, pro období léto 1768 – léto 1770 buď nebyla žádná milost zdokumentována, nebo jeho nástupce neměl doklady k dispozici.

Kromě knih zázraků se v rezidenci uchovávalo také několik latinských rukopisů, jejichž tématem je mariánská úcta. Zajímavý je soubor „dopisů“ Panně Marii *Fasciculus epistolarum e terris ad coelos Sanctissimae Dei Genitrici Virgini Mariae porrectarum*, obsahující na 203 foliích osm desítek listů Matce Boží. Po souboru několika úvodních listů následuje vlastní korpus, rozdělený na dvě části (do Mariina padesátého roku a po jejím padesátém roce), každý list pak zachycuje jeden rok pozemského života Bohorodičky. Poslední dopis a odpověď mají číslo 73, v další, nečíslované odpovědi pak „*augustissima caeli terrae Imperatrix*“ zpravuje svého služebníka o svém „zbožném úmrtí, pohřbu, a po třech dnech nanebevzetí“. Knižní blok je vytržený z vazby, nicméně má zlacenou ořizku, která poukazuje na reprezentativnější úpravu svazku.

Rozsah rukopisu badatele přímo směřuje k tomu, aby hledal tištěné dílo, jehož by byl opisem. Pátrání však zatím bylo marné. I když na tomto místě není prostor zabývat se detailně obsahem, už základní pojetí včetně přesného věku Panny Marie a „zaručených zpráv“ o jejím úmrtí by mělo nesporně potíže s cenzurou. Text s tímto či podobným názvem však neviduje ani Bibliografická databáze bohemikálních tisků, rukopisů a moderní literatury. Ještě pozoruhodnější souvislost vnáší do původu rukopisu přípisky na titulních listech obou částí „*Bibliothecae Sepekoviensis Catalogo inscriptus. Authore Francisco Streiček servulo Mariano*“. Ruka není táž, pochází však s největší pravděpodobností z téže, nebo jenom o něco novější doby.

František Strejček nebyl ani premonstrát, dokonce ani kněz. Marie Farová ho identifikovala jako autora rukopisného kancionálu *Písně Mariánské*, jehož podstatná část je datována do roku 1755. O jeho životě a působení zatím není známo nic bližšího, zemřel 4. srpna 1759 ve věku 54 let v Sepekově, a 7. srpna byl pochován do krypty konventuálů v klášterním kostele v Milevsku. V matričním zápisu je připojeno „*per 21 annum fidelis servus Marianus*“, Farová se domnívá, že byl kantorem, podle kroniky Mikuláše Koláře

ze Sepekova byl od roku 1739 sakristánem (viz pozn. 7).⁴⁹ Neobvyklý je pohřeb do klášterní krypty, svědčící o vážnosti, kterou Strejček v milevském převorství požíval. Proti jeho autorství však kromě obecných důvodů (je málo pravděpodobné, že by byl schopen sepsat tak rozsáhlý latinský text) hovoří především skutečnost, že rukopis se liší od rukopisu *Písní Mariánských*.

Farová se podrobně věnovala rozboru kancionálu *Písně Mariánské*, z hlediska výše uvedených textů popisujících sepekovské zázračné události a milosti však zaujme ještě jiná věc. Na stranách 378–450 nadepsaných *Zrcadlo milosti Mariánských od nejdobrotivější Matky Pannenské (!) z milostného vrchu Sepekovského rozličným rozličně udělených* je vypsáno padesát zázračných událostí známých z *Diva Sepekoviensis* a jejího českého převodu. Každá milost je stručně charakterizována, následuje veršovaný text (chvála) totožný s verši ze *Zrcadla Mariánského*, v kontextu kancionálu pojatý jako slova písně – v záhlaví se nachází vždy odkaz na nápěv. *Krátká kronika o původu, začátku, starožitnosti též milostech Nejsvětější Rodičky Boží Panny Marie Sepekovské* na s. 364–375 je totožná s tištěným *Krátkým veytahem*. Byl Strejček jeho autorem, nebo do kancionálu opsal vytištěný text? Bylo jeho snahou v případě *Zrcadla Mariánského* využít nepublikované chvály jako písně, nebo se na jejich vzniku sám autorsky podílel?

Chronologii uvedených rukopisů a tisků můžeme shrnout následujícím způsobem:

1. *Notata* (signatura DA II 41). V letech 1734–1738 zapisoval Klement Šťastný, v blíže neurčené době v nich pokračovala jiná osoba.
2. *Nova candidae generationis Sionae gloria* (signatura DG I 7). Rukopis se hlásí do roku 1742, autor je neznámý.
3. *Nova candidae generationis Sionae gloria*. Rukopis se hlásí do roku 1743, autor je neznámý.
4. *Diva Sepekoviensis*. Tisk z roku 1746, autorství připsáno Zikmundu Hüttelovi.
5. *Krátký veytah kroniky Nejsvětější Rodičky Boží Panny Marie Sepekovské*. Tisk datovaný podle činnosti tiskaře mezi roky 1746–1758, autor neznámý, snad František Strejček.
6. *Liber notatorum*. Do rukopisu zapisovali duchovní správci poutního místa, první vrstva záznamů pochází nejspíše z roku 1750.
7. *Písně Mariánské*. Rukopis z roku 1755, autorem František Strejček.
8. *Krátká správa*. Tisk z roku 1769, autor je neznámý.

Z časového hlediska není možné přesně zařadit *Zrcadlo Mariánské*, českou verzi *Diva Sepekoviensis*. Převod vznikl nejdříve v roce 1746, a pravděpodobně před vydáním *Krátké správy*. Vydávat další český tisk, který neobsahoval nejnovější zázračné události, bylo po tomto edičním počínu zbytečné. Dalším důležitým mezníkem je vznik *Písní Mariánských* v roce 1755, protože Strejček znal veršované části *Zrcadla*. Pokud nebyl jejich autorem a ze *Zrcadla* je

⁴⁸ Analista Milo Grün u jeho úmrtí poznamenává „*Peculiariter Thaumaturgae in Sepekov devotus*“, *Annales Strahovienses*, SK, signatura DJ IV 4, fol. 68r.

⁴⁹ FAROVÁ 2015. Zápis o Strejčkově úmrtí viz Matriky Milevsko, matrika zemřelých 1758–1784, kniha č. 27, snímek 10, dostupné z: <https://digi.ceskaarchivy.cz/5559/10/2680/1402/65/0> [cit. 8. 11. 2022].

převzal, vznikl převod patrně před tímto datem. Časově zcela nezařaditelný je pak *Fasciculus epistolarum*.

Z paleografického hlediska je situace složitější. Ze skupiny můžeme vyloučit charakteristické písmo Klementa Šťastného, které se jinde než v rukopisu *Notata* nevyskytuje. Přijmeme-li pravděpodobnou hypotézu, že *Písně Mariánské* a *Fasciculus epistolarum* nemohla psát tatáž ruka, a přisoudíme-li Františku Strejčkovi rukopis *Písní* (to se jeví jako vysoce pravděpodobné), můžeme ponechat stranou i autora kancionálu. Obě verze *Nova candidae generationis Sionae gloria*, části v rukopisu *Notata*, na nichž se nepodílel Klement Šťastný, čistopis *Zrcadla Mariánského* a nejstarší vrstvu v *Liber notatorum* psala patrně jedna ruka. Autora tedy můžeme hypoteticky ztotožnit s Rochem Bittnerem, který po velkou část období, kdy rukopisy vznikaly, v Sepekově působil. Otázkou zůstává pouze sepsání první verze *Nova candidae generationis Sionae gloria* v roce 1742. Bittner byl ovšem celá třicátá léta ekonomickým administrátorem v nedalekých Zduchovicích, jistě výstavbu nového poutního kostela a rozvoj poutního místa sledoval, a sepsání zázraků mohlo být jeho iniciativou v době, kdy opat uvažoval o jeho ustanovení v Sepekově. Bittner se zřejmě podílel i na „mariánských dopisech“, nelze však říci, nakolik se jednalo o jeho vlastní invenci a nakolik o převzatý text, jehož předlohu se při zběžném průzkumu nepodařilo zatím objevit. Bohužel nemáme zatím k dispozici žádný text, o němž bychom s jistotou věděli, že je psán Bittnerovou rukou, a mohli ho s našimi prameny srovnat. Do období působení jeho nástupce Chrysostoma Nerudy velmi dobře zapadá vznik Strejčkova kancionálu *Písně Mariánské*. Neruda na přelomu 30. a 40. let zastával úřad regenschoriho na Strahově, tvorba místního sakristána a kantora se mu možná zalíbila a sám ho mohl povzbuzovat, aby dal svým písním písemnou podobu, která přetrvá další desetiletí.

Z hlediska žánrového zařazení se vesměs jedná o knihy zázraků.⁵⁰ V případě sepekovského celku rukopisů je zajímavé, že řada z nich byla připravována k vydání tiskem: zcela jistě *Zrcadlo Mariánské*, pravděpodobně i *Nova candidae generationis Sionae gloria*. Proč k tomu nedošlo, se můžeme jenom dohadovat. V případě *Zrcadla* mohl sehrát svou roli nedostatek peněz (jak na straně vydavatele, tak na straně předpokládaných čtenářů). Důvody k nahrazení dvou rukopisných verzí *Nova candidae generationis Sionae gloria* textově odlišnou *Diva Sepekoviensis*, vydanou jenom tři roky po dokončení druhé verze rukopisu, však mohly být složitější. Otevřená zůstává otázka autorství, stejně tak je pravděpodobné, že ne všechny zázračné události „obstály“ před arcibiskupskou cenzurou, v *Diva Sepekoviensis*, považované za oficiální historii, byl jejich počet snížen na padesát. V tomto směru bude užitečný další výzkum v Archivu pražského arcibiskupství. Funkci základní evidence vyslyšení a zázračných událostí plnila Šťastného část *Notat* a později *Liber notatorum*. Zestručené záznamy zázraků pak pronikaly i do písněvé tvorby, jak je patrně

v *Písních Mariánských* a v tisku *Krátký veytah*. Pro budoucí výzkum má perspektivu prolínání tvorby premonstrátských kněží a laiků (jako v případě *Zrcadla Mariánského* a *Písní Mariánských*), a vůbec aktivní účast místních obyvatel a laických osob spojených nějakým způsobem s premonstrátským řádem, na konstituování poutního místa.

Ukončení záznamů v *Liber notatorum* v roce 1782 mělo zřejmě více příčin: Schönfussovo úmrtí (jeho nástupcem se stal v květnu téhož roku Emericus Petřík), josefínská nařízení regulující a omezující provoz poutních míst, i proměnu sepekovského kostela na lokálii milevské farnosti. Anonymní autor drobného tisku vydaného u příležitosti stého výročí posvěcení kostela v roce 1833 uvádí pouze zázračné události do roku 1766 (vycházel přitom z *Krátké správy*) a konstatuje: „Že by z pozdějších let nebylo více osob, jenžby zvláštní pomoci Mariánské byly dosáhly, nedomnívej se, nábožný čtenáři; schází tuto ovšem další poznamenání jich, toho ale příčinu najdeš, že v pozdějších letech obdržené milosti nebyly více jako jindy poznamenány, ani v chrámu Páně z nábožné vděčnosti zavěšeny.“⁵¹ Záznamy obdržených milostí do roku 1782 pominul buď neúmyslně, nebo záměrně – před cenzurou mohl argumentovat, že zprávy o zázracích obsažených v jeho knize vyšly tiskem už v roce 1769. Soubor sepekovských rukopisů a tisků tak tvoří zajímavý celek, který se může stát důležitou pramennou základnou pro další bádání o jihočeském poutním místě. Prohloubené studium pramenů snad také povede k přesnějším autorským atribucím a osvětlení otázek kolem souvislostí jejich vzniku.

Prameny:

Strahovská knihovna:

Annales Strahovienses, tomus IV., 1697–1715, signatura DJ III 5.

Annales Strahovienses, tomus V., 1716–1738, signatura DJ III 6.

Annales Strahovienses, tomus VI., 1739–1744, signatura DJ III 7.

Annales Strahovienses, 1780–1789, signatura DJ IV 4.

Annales Seminarii S. Norberti Pragae, tomus II., 1736–1785, signatura DJ IV 2.

DLABAČ. DLABAČ, Gottfried Jan. *Kurzgefasste Biographien einiger Prämonstratenser aus dem königlichen Stifte Strahow zu Prag*, signatura DH VI 45.

Fasciculus epistolarum e terris ad coelos Sanctissimae Dei Genitricis Virgini Mariae porrectarum, deponát z fary Sepekov, bez signatury.

KOBLASA. Koblasa, Justin. *Catalogus universalis Canoniae Sionae Ordinis Praemonstratensis*, signatura DV I 20.

Liber notatorum, concernens ipsum cultum, ac honorem Sanctissimae Dei Genitricis Virginis Mariae in gratioso monte Sepekow, deponát z fary Sepekov, bez signatury.

Materialia ad Annales Strahovienses, signatura DJ III 9b.

⁵⁰ K nim např. PROKOPOVÁ 2004, která konstatuje, že se v českém dějepisectví jedná o nevyužitý a nedoceněný druh pramene. GAŽI 2004 se zabýval vyslyšeními a milostmi v poutním místě Podsrp z lékařského hlediska. Pro Svatoú Horu zpracovala z pramenného i obsahového hlediska evidenci zázraků HOLUBOVÁ 2015, s. 99–120. Tato analýza může v dalším kroku zkoumání sloužit jako inspirace i porovnání.

⁵¹ *Slavná stoletá památka* 1833, s. 24–25. Mezi roky 1769 a 1833 žádná publikace většího rozsahu nevyšla.

Nejsvětější Panna Matka Boží Maria milostivá v dařích Paní a Královna Sepekovská. Zrcadlo Mariánské aneb skrovné vysvětlení začátku, starožitnosti, milostí a dobrodiní od věkův a časův zvelebené nejdobrotivější milostí nebeských rozdatelkyně vysoce důstojné Matky Panny Marie jenž s mnohým užitekem nábožně se ctí na pahrbku Sepekovským v Čechách v českém jazyku z též Mariánské Sepekovské rezidentů na světlo vydané, signatura DB II 8

Notae et litterae pro compilandis Annalibus Strahoviensibus 1761–1763, 1765–1774, 1821, signatura DU II 25

Notata quoad B. V. Mariam in Capella Sepekoviensi noviter aedificata et consecrata anno 1734 conscripta, signatura DA II 41

Nova candidae generationis Sionae gloria, Sacratissima Sion filia, liberalissima Gratiarum Dispensatrix Maria Sepekoviensis, 1742, signatura DG I 7.

Nova candidae generationis Sionae gloria, Sacratissima Sion filia, liberalissima Gratiarum Dispensatrix Maria Sepekoviensis, 1743, deponát z fary Sepekov, bez signatury. Písně Mariánské, 1755, deponát z fary Sepekov, bez signatury.

Zrcadlo Mariánské a další texty, signatura DA II 41

Národní archiv:

Fond Řád premonstrátů Strahov, Annales Strahovienses ab anno 1744 usque ad annum 1779, kniha č. 225.

Státní oblastní archiv v Třeboni:

Matriky Milevsko, matrika zemřelých 1758–1784, kniha č. 27, dostupné z: <https://digi.cesearchivy.cz/5559/10/2680/1402/65/0>

Staré tisky:

Diva Sepekoviensis sive de origine, antiquitate, gratiis ac beneficiis ... gratiarum caelestium munificentissimae Dispensatricis Mariae.

HÜTTEL, Sigismundus. *Der durch den Strahl des heiteren Cronen-Goldes ob dem Haupte des Czechischen Löwens Abwelckende Myrthen-Krantz.* Prag: bei Georg Labaun, 1743.

Krátká Správa O starožitném a od Milosti Slavném Obrazu Blahoslavené Rodičky Božj Marye Panny Která W Sepekowách nedaleko Města Mylywského, W nowě Wystaweným Chrámu Páně, Swatého Weyhradnjho Ržádu Praemonstratskýho Nábožně se ctj: K Duchownjmu Potěssenj wssechněm gegjm Ctjelům na Swětlo wydaná. Wytisštěná w Praze: w Frant. August. Höchenbergra, 1769.

Krátký Weytah Kronyky Neyswětěgssý Rodičky BOžj Panny Marye Sepekowské. W Praze: w Králowým Dwoře w Frantisska Karla Hladkýho, [1746–1758].

Literatura:

BOČKOVÁ 2015: BOČKOVÁ, Alena. *Historia S. Joannis Nepomuceni. Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého aneb Podoby barokního překladu.* Praha: Scriptorium, 2015.

BŘICHÁČEK – POLÁKOVÁ 2006: BŘICHÁČEK, Pavel – POLÁKOVÁ, Monika. *Sepekov. Mariánské poutní místo.* Milevsko: Milevský kraj, 2006.

ČERMÁK 1883: ČERMÁK, Dominik K. *Sláva Panny Marie Sepekovské.* V Praze: nákladem vlastním, 1883.

ČERNÝ 2013: ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa českobudějovické diecéze. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti.* Pelhřimov: Nová tiskárna, 2013.

FAROVÁ 2015: FAROVÁ, Marie. *Sepekovské Písně Mariánské. Rigorózní práce obhájená na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, katedra hudební výchovy, vedoucí práce PhDr. Leona Saláková, Ph.D.* Praha, 2015. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/76161> [cit. 8. 11. 2022].

GAŽI 2004: GAŽI, Martin. „K lékařce nebeskej“. Poutní místo Podsrp a vnímání nemoci na českém venkově 18. století. *Kuděj* 2004, s. 17–31.

HOLUBOVÁ 2015: HOLUBOVÁ, Markéta. *Panna Marie Svatohorská. Příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa.* Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2015.

KUCHAŘOVÁ 2010: KUCHAŘOVÁ, Hedvika. Strahovský klášter a jeho podíl na duchovní správě v českých diecézích na přelomu 18. a 19. století. *Folia Historica Bohemica* 25, 2010, č. 1, s. 51–89.

KUCHAŘOVÁ 2011: KUCHAŘOVÁ, Hedvika. *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století.* Praha: Casablanca, 2011.

KUCHAŘOVÁ 2018: KUCHAŘOVÁ, Hedvika. Hesla Columbani, Dismas Franciscus, OPraem a Hüttel, Sigismundus Joannes, OPraem. In: BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina – KAŠPÁRKOVÁ, Jarmila (edd.). *Historiam scribere. Řádová historiografie raného novověku. II. Biografický slovník.* Praha: Olomouc: Historický ústav AV ČR, Univerzita Palackého v Olomouci, 2018, s. 183–184 a 364.

MALÝ 2019: MALÝ, Tomáš. *Obrazy a rituál. Římské korunovace divotvorných Madon a koncept barokní kultury.* Praha: NLN, 2019.

MIKEŠ 2004: MIKEŠ, Jan. *Kulturní dějiny poutního místa Sepekov do r. 1786. Bakalářská práce obhájená na filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, Katedra hudební vědy.* Brno, 2004. Elektronická verze dostupná z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/29348/BPTX_2008_2_11210_0_133076_0_73208.pdf?sequence=1&isAllowed=y [cit. 8. 11. 2022].

PROKOPOVÁ 2004: PROKOPOVÁ, Zdeňka. „Auxilium Christianorum, ora pro nobis!“ Barokní knihy zázraků jako dosud málo využitý pramen. *Kuděj* 2004, s. 3–16.

ROYT 1997: ROYT, Jan. Korunovace Panny Marie Svatokopecké. *Bibliotheca Strahoviensis* 3, 1997, s. 59–74. *Slavná stoletá památka posvěcení chrámu Páně Sepekovského.* Praha: Arcibiskupská tiskárna, 1833

ŠIKOVÁ 2009: ŠIKOVÁ, Terezie. *Poutní kostel Jména Panny Marie v Sepekově. Bakalářská práce obhájená na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, Ústav pro dějiny umění.* Praha, 2009. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/29348> [cit. 8. 11. 2022].

Hedvika Kuchařová

Královská kanonie Premonstrátů na Strahově
Strahovská knihovna
Strahovské nádvoří 1/132
118 00 Praha 1 – Hradčany